

УДК 378.09 : 355

СТРАТЕГИЯ СПІВРОБІТНИЦТВА В ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ ДО РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ

Ищенко С.О.

Національна академія Національної гвардії України

У статті обґрунтовано актуальність підготовки курсантів до роботи з особовим складом, доцільність стратегії співробітництва у зазначеному процесі. Уточнено суть, концептуальну основу та змістові характеристики стратегії співробітництва, аргументовано добір інтерактивних технологій, методів і форм її реалізації в процесі підготовки курсантів до роботи з особовим складом.

Ключові слова: виховна робота, особовий склад, курсант, підготовка, стратегія співробітництва, інтерактивні технології, методи, форми.

СТРАТЕГИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА В ПОДГОТОВКЕ КУРСАНТОВ К РАБОТЕ С ЛИЧНЫМ СОСТАВОМ

Ищенко С.А.

В статье обоснована актуальность подготовки курсантов к работе с личным составом, целесообразность стратегии сотрудничества в упомянутом процессе. Уточнена суть, концептуальную основу и содержательные характеристики стратегии сотрудничества, аргументирован выбор интерактивных технологий, методов и форм ее реализации в процессе подготовки курсантов к работе с личным составом.

Ключевые слова: воспитательная работа, личный состав, курсант, подготовка, стратегия сотрудничества, интерактивные технологии, методы, формы.

STRATEGY FOR COOPERATION IN CADETS' PREPARING TO EDUCATIONAL WORK WITH STAFF

Ishchenko S.A.

In the article the urgency of preparing students to educational work with staff, the appropriateness of the strategy of cooperation in that process. The essence, the conceptual basis of the characteristics and strategies of cooperation reasoned choice of methods and forms of its realization in preparing students to educational work with staff.

Keywords: educational work, personnel, student, education, cooperation strategy, interactive technologies, methods, forms.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Складні та динамічні реалії сучасного періоду розвитку Української держави зумовлюють унікальність умов і способів побудови та реформування національного війська, що своєю чергою вимагає належного соціально-психологічного забезпечення його життєдіяльності та розвитку, підтримання дисципліни та порядку, проведення виховної роботи, яка б забезпечувала гуманістичний і культурний вплив на кожного військовослужбовця.

Організація підготовки курсантів до роботи з особовим складом є передумовою здійснення ефективного та якісного військового виховання. Кожен майбутній військовий фахівець будь-якого профілю підготовки має бути озброєний методикою організації та проведення виховної роботи зі своїми підлеглими, тому підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом є актуальною проблемою військової педагогіки.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання відповідної проблеми, виокремлення й характеристика актуальних питань проблеми, яким присвячується стаття. Проблемами військового виховання опікуються багато вітчизняних учених. Так, концепція військового виховання викладена в ґрунтовній науковій праці В. Ягупова [1]. Продуктивні ідеї щодо особистісної зорієнтованості виховання курсантів вищих військових навчальних закладів висловлені в дисертаційному дослідженні С. Левченка [2]. Окремі питання орга-

нізації навчання виховній роботі з особовим складом у стінах вищого військового закладу та у військах досліджували педагоги Е. Дуб, І. Ліпатов та інші педагоги. Проте бракує системних досліджень, присвячених організації підготовки курсантів до виховної роботи.

Формулювання мети (завдань) статті – обґрунтуванні доцільності стратегії співробітництва в організації підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом, уточненні суті зазначеної педагогічної стратегії, встановленні її змісту, методів, форм і шляхів запровадження до освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням здобутих результатів. Підготовка курсантів до виховної роботи з особовим складом передбачає формування у майбутніх офіцерів навичок виховної роботи через поетапне, протягом кожного курсу навчання, ознайомлення і практичне залучення курсантів до проведення заходів за напрямками, що охоплюють усі складові виховної роботи.

Ефективність виховної роботи значною мірою залежить від рівня підготовленості командирів військових підрозділів, вимогливості керівного складу, допомоги та підтримки органів виховної роботи, спаяності та цілеспрямованості дій колективу. Зазначене актуалізує стратегію співробітництва, суть якої з'ясуємо на підставі аналізу словникової та довідкової літератури та наукових праць. Так, за тлумачним словником, стратегія означає мистецтво керівництва, що визначає головний напрям дій, вчинків підлеглих [3, с. 449]. За словником [4, с. 163] співробітництво (cooperation) означає акт сумісної діяльності, що підпорядкована загальній меті учасників.

Концептуальною основою стратегії співробітництва є гуманістичні ідеї стимулювання та розвитку інтересів вихованців, їхньої потреби в саморозвитку, самовдосконаленні, самореалізації. Зазначена стратегія як цільовий орієнтир підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом базується на прагненні та здатності вихователя донести мету виховної діяльності до свідомості курсантів, залученні їх до участі в спільній діяльності.

Змістом стратегії співробітництва в контексті дослідження ми вважаємо сумісну діяльність вихователів і вихованців, засновану на взаємному розумінні, колективному аналізі ходу та результатів виховної

діяльності. Запровадження ідей педагогіки співробітництва у процесі підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом передбачає активну взаємодію не тільки вихователя з вихованцями, але й членів курсантського колективу. Зазначена взаємодія досягається:

- 1) просторовою і часовою сумісною присутністю;
- 2) єдністю мети;
- 3) організацією та управлінням діяльністю;
- 4) розмежуванням функцій, дій, операцій;
- 5) наявністю міжособистісних взаємин.

Зазначимо, що до продуктивних способів взаємодії, що водночас є й виховними методами, є заохочення, порада, інформування, координація, які розвивають у курсантів упевненість, ініціативність [5, с. 724].

Активний характер взаємодії суб'єктів підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом забезпечується використанням інтерактивних технологій виховання, ядро яких складають інтерактивні методи, прийоми, форми та засоби виховання.

Під інтерактивними технологіями виховання будемо розуміти такі педагогічні технології, запровадження яких забезпечує активний характер взаємодії учасників навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах на засадах співробітництва та сумісної творчості. Як вже відзначалося, основою інтерактивних технологій є цілеспрямовано дібрана система інтерактивних методів виховання.

Інтерактивні методи виховання – це способи взаємопов'язаної діяльності вихователів і вихованців, що передбачають суб'єкт-суб'єкту активну взаємодію учасників процесу підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом на засадах співробітництва та співтворчості, спрямованих на формування в курсантів виховної компетентності.

Так, доцільним є запровадження до підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом таких інтерактивних технологій, як методика КТС (колективних творчих справ), методика організації колективу, система виховної роботи. Також до інтерактивних належать такі методи виховної роботи, як «коло ідей», «снігова куля», «карусель», «броунівський рух», «проблеми по колу» (обговорення проблеми в загальному колі), «акваріум», діалог Сократа, метод суперечностей,

проективний метод, АКС – аналіз конкретних ситуацій, case-study (кейсовий метод аналізу проблеми), «гаряча лінія», SWOT-аналіз, метод шості капелюшків (технологія формування критичного мислення).

До інтерактивних форм організації підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом належать «мозкова атака» та її різновиди «мережа», «кульки», що передбачають колективний пошук продуктивних ідей, брейн-ринг, «синтез думок», педагогічний freestyle, тренінг, круглий стіл, філософський стіл, аукціон ідей та інші.

Перевага зазначених інтерактивних технологій підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом полягає в тому, що їх реалізація унеможливорює «неучасть» курсантів у колективному взаємодоповнюючому процесі виховання, заснованому на взаємодії всіх його учасників. Кожен курсант несе відповідальність за виховну роботу з особовим складом, оскільки від його діяльності залежить якість виконання службового завдання, поставленого перед військовим колективом (учбово-бойовим підрозділом, навчальною групою, відділенням).

Зрозуміло, що в умовах армійського середовища домінують принципи єдиної команди, службової ієрархії, безумовного підпорядкування наказам командирів. За таких умов стратегія співробітництва у практиці підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом має набувати особливих форм військово-професійного спрямування. На практиці стратегія співробітництва знаходить реалізацію в колективних, кооперативних, групових формах виховної роботи, гуманітарного, соціального, морально-психологічного забезпечення, зміцнення військової дисципліни. Так, дієвими виявляється проведення занять з представниками курсантських підрозділів, сержантським складом в активній, дискусійній формі, з використанням сучасних педагогічних та інформаційних технологій. Приміром такої новації може слугувати цикл занять з організації виховної роботи з особовим складом «Педагогічний клуб курсового офіцера», розроблений кафедрою технічних засобів інформації та культурно-просвітницької діяльності у військах Львівського інституту Сухопутних військ Національного університету «Львівська політехніка». Цінним є досвід зазначеного військового вишу щодо залучення до заходів з інформаційного забезпечення особового складу з актуальних питань реформування та розвитку Збройних Сил України

курсантів випускних курсів з метою прищеплення їм навичок роботи з особовим складом у військах [6].

Актуальними є виховні заходи у форматі екскурсій, відвідувань музеїв міста, історії військового вишу, зустрічей з ветеранами військової служби та учасниками бойових дій. Традиційним є залучення курсантів до участі у традиційних військових ритуалах (початок нового навчального року, підведення підсумків освітньо-виховної діяльності, присяга, випуск молодих офіцерів), відзначення державних свят та визначних подій в історії української держави.

Реалізація стратегії співробітництва передбачає гуманістичне ставлення вихователя до вихованців, високий рівень володіння організаційною та педагогічною технікою, особистісними характеристиками, відповідним стилем виховання. Серед відомих у теорії та практиці виховання стилів виховання (автократичний, авторитарний, демократичний, ліберальний) стратегії співробітництва відповідає демократичний стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до кожного вихованця, довірі до нього, орієнтації на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу. Вихователь-демократ постійно спілкується з курсантами, враховує їхню думку та індивідуальні особливості, стимулює активність, виявляє толерантність до суджень, у тому числі критичних. Доречно сприяти формуванню в курсантів навичок комунікативної рефлексії, критичного мислення як регулятивно-морального фактору самосвідомості особистості, адекватної самооцінки [7].

У контексті нашого дослідження слушною є думка А. Пожидаєва про те, що на формування якісних характеристик організатора підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом позитивно впливають згуртованість колективу і налагодження службових взаємин у курсантських колективах, а також постійне вдосконалення викладачами та вихователями власного організаторського досвіду роботи з майбутніми офіцерами [8]. Зазначимо, що, окрім позитивного впливу на особистісний розвиток кожного курсанта, вироблення його виховної компетентності, колективна діяльність сприяє формуванню ділових стосунків у військовому підрозділі: взаємозалежності, відповідальності, взаємодопомоги, розвитку адекватних взаємин у системі «керівник – підлеглий», вимогливості, дружби, товариськості, симпатії.

Висновки і перспективи подальшого пошуку з означеної проблеми. Узагальнюючи вищенаведене, зазначимо, що стратегія співробітництва, чітко продумана та реалізована у процесі підготовки курсантів до виховної роботи з особовим складом, сприяє формуванню у вищому військовому навчальному закладі виховного середовища. Визначення сутнісних ознак виховного середовища в контексті підготовки курсантів до виховної роботи у вищих військових навчальних закладах становить предмет подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ягупов В.В. Морально-психологічне забезпечення : курс лекцій / В.В. Ягупов. – К. : Київський університет, 2002. – 349 с.
2. Левченко С.М. Особистісно орієнтоване виховання майбутніх офіцерів у вищому військовому навчальному закладі : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Левченко Сергій Миколайович ; Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2004. – 20 с.
3. Новий тлумачний словник української мови. У 3-х т. 3 том : П–Я. – К. : АКОНІТ, 2008. – С. 449.
4. Longman active study dictionary of English. – Addison Wesley Longman Limited. – Edinburgh, 1991. – P. 163.
5. Психолого-педагогический словарь / Сост. Рапацевич Е.С. – Минск : Современное слово, 2006. – 928 с.
6. Сивак О.І. Актуальні гуманітарні та соціальні аспекти кадрової політики та роботи з особовим складом в умовах вищого військового навчального закладу / Сивак О.І., Грицевич Т.Л. // Наукові праці : науково-методичний журнал. – Т. 79. – Вип. 66. – Політичні науки. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 114–121.
7. Марченко О.Г. Педагогічні умови формування критичного мислення курсантів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Марченко Ольга Геннадіївна ; Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2007. – 20 с.
8. Пожидаєв А.О. Формування організаторських здібностей курсантів у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу системи МВС України : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Пожидаєв Андрій Олександрович ; Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2010. – 20 с.